

Діалог цивілізацій і діалог держав у ХХІ столітті: історія, політичні дилеми, дипломатія

УДК 32(327):94

Вячеслав ЦИВАТИЙ,
перший проректор
Дипломатичної академії
України при МЗС, кандидат
історичних наук, доцент
кафедри дипломатичної та
консульської служби,
заслужений працівник освіти
України

Особистий науковий інтерес та й службовий обов'язок спонукають мене бути в курсі сучасних наукових видань у царині дипломатії, зовнішньої політики та міжнародних відносин, і серед широкого їх розмаїття шукати на книжкових просторах держав світу найцікавіше та найкраще, покладаючись як на власні критерії, так і враховуючи інтереси читачів, слухачів і студентів.

Рецензована книга двох авторів – Є.П. Бажанова і Н.Є. Бажанової, являє собою збірку наукових і

Рецензія на книгу:

Бажанов Е.П., Бажанова Н.Е. Диалог и столкновение цивилизаций: научное издание / Е.П. Бажанов, Н.Е. Бажанова. – М.: Издательство «Весь Мир», 2013. – 272 с.

Bazhanov Evgeniy P., Bazhanova Natalia E. The Clash and the Dialogue of Civilizations / E.P. Bazhanov, N.E. Bazhanova. – Moscow: Izdatelstvo Ves Mir, 2013. – 272 p.

науково-популярних статей, опублікованих протягом 2011-2012 рр. у провідних виданнях світу, а також тих, що публікуються в цій збірці вперше. Збірка присвячена актуальним питанням історії, теорії та практики дипломатії провідних держав світу, а також наріжним, вузловим проблемам міжнародних відносин і зовнішньої політики, внутрішнього стану, економіки, культури та побуту Російської Федерації, США, країн Європи, Азійсько-Тихоокеанського регіону, Близького та Середнього Сходу, Африки тощо.

Книга складається з окремих статей, у яких виклад матеріалу ведеться від імені одного автора. Цей прийом застосовано навмисно, з метою зручності викладу матеріалу, а насправді до підготовки кожної статті наукового збірника доклали свої зусилля два автори:

Бажанов Євген Петрович, доктор історичних наук, професор, заслужений діяч науки Російської Федерації, ректор Дипломатичної академії МЗС Російської Федерації та Бажанова Наталія Євгенівна, доктор економічних наук, професор.

Запропонована структура книги є в цілому науково аргументованою і дає змогу виокремити вузлові питання досліджуваної теми. Практично всі розділи, а їх сім, мають проблемний характер, а дослідження й розкриття їх змісту відзначається досить високим ступенем новизни, оригінальним баченням, оцінкою багатьох історичних і сучасних фактів політичного й дипломатичного буття.

Проблематика взаємодії цивілізацій найбільш пов'язана з працями Самуеля Гантінгтона. Зазначимо, що він у своїх судженнях не був настіль-

ки категоричним, як часто це інтерпретують, і зовсім не вважав, що катастрофічні цивілізаційні конфлікти – неминучість. В останні два десятиріччя багато хто пророкував швидке і жахливе *clash of civilizations*. У своїй же праці Євген Петрович і Наталія Євгенівна Бажанови показали не лише труднощі, а й можливості плідного цивілізаційного діалогу та співпраці, шляхи реалізації та вирішення міжцивілізаційних проблем. У сфері їх уваги практично всі найбільш актуальні аспекти теми, винесеної в назву книги: «Діалог і зіткнення цивілізацій». – М., 2013.

Рецензована праця спирається насамперед на результати багаторічного наукового, життєвого й дипломатичного досвіду авторів дослідження та вивчення архівних матеріалів, на значну й оригінальну джерельну базу. Зокрема, досконале воло-

ділля авторами методами джерелознавчого аналізу документів дало змогу опрацювати широкий комплекс документальних матеріалів і подати власне культурно-цивілізаційне сприйняття світу в його багатоманітті. На сьогодні більшість дослідників визнають різноманітність сучасного світу, що оновлюється, багатоманітність цивілізацій та субцивілізацій. Водночас, коли йдеться про критерії їх класифікації, починаються наукові дискусії. Дійсно науковий підхід вимагає багатовимірності в ретроспективній і перспективній оцінці всесвітньо-історичних процесів. Лише так можна досягнути мети і спрямувати цивілізаційні процеси не на зіткнення, а на інтеграцію соціумів і міжкультурне співробітництво.

Книга читається легко, мова авторів вільна, невимушена і водночас добірна: кожне слово акумулює саме те, єдино правильне значення, що в результаті й створює позитивний настрій книги. Заслугує на увагу ретельна розробка структури книги, яка зберігає логічну послідов-

ність і комплексність викладення матеріалу як на рівні роботи в цілому, так і в межах кожного окремого розділу. Розділи книги тематично розподілені за проблемно-хронологічним методом і присвячені питанням цивілізаційного розвитку, тенденціям глобалізаційного розвитку та політичній глобалістиці, дипломатії, надбанням світової культури, проблемам міжнародної економіки та економіці регіонів, окремим державам і регіонам у цілому тощо.

Ця книга про дійсність сьогодення, труднощі, можливості та перспективи плідного міжцивілізаційного діалогу. Авторі намагаються віднайти ціннісно-сміслові обрії сучасних цивілізацій за нових екзистенційних умов і політико-глобалізаційних орієнтирів. При цьому варто зазначити, що методологічні виміри політичної науки й політичної практики на сьогодні позначені певним компромісом між інтуїтивно-логічним і аналітико-прикладним підходами, і як зазначають у передмові автори дослідження, «... у межах нашого сучасного світу пред-

ставники різних цивілізацій не стільки стикаються, скільки співробітничують».

Представлене видання – це більше ніж збірка наукових статей, це миттєвості нашого життя у вирі світової політики. Читач відчуває постійне емоційне та інтелектуальне навантаження і вступає в діалог цивілізацій, пропускаючи через свою свідомість авторські підходи до головних проблем, яким присвячено передмову та 55 різнопланових статей. А це і є найважливішим критерієм гарної книги, від знайомства з якою отримуєш особливий ментальний стан свого повсякденно буття та коли не покидають питання, які наразі ти знайшов для себе в цій книзі, які актуалізувалися у свідомості, потребуючи від тебе постійного пошуку вичерпних відповідей.

Свою позицію автори зазначають у передмові: вони не згодні з темою про зростаючу загрозу зіткнення цивілізацій, яка в останнє десятиріччя мусується в суспільно-політичних колах багатьох країн. Дослідники справедливо стверджують, що «цивілізації не лише стикаються, а й усе більш інтенсивно взаємодіють і навіть інтегруються в сучасному світі, що глобалізується... Людство на сьогодні поділяється в першу чергу не на цивілізації, а на національні держави..., які діють у відповідності зі своїми інтересами, які є комплексними, багатогранними, різноманітними і далеко не завжди співпадають з цивілізаційними, регіональними та іншими векторами» (с. 9).

Дослідження є багато чому новаторським як за постановкою проблеми, так і за змістом і актуальністю порушених питань, вирішення яких має не тільки наукове, методичне, навчальне, а й практичне значення.

Рекомендуємо нашим читачам цю нову захоплюючу книгу та сподіваємося, що вона зацікавить їх, а студентам-міжнародникам і слухачам Дипломатичної академії України при Міністерстві закордонних справ України допоможе в засвоєнні начальних курсів «Компаративна історія, теорія і практика дипломатії», «Дипломатія іноземних держав», «Політологія міжнародних відносин», «Світова дипломатія: історія і сучасність», «Регіонознавство і країнознавство», «Міжкультурне спілкування» тощо.

Завдяки багатому конкретно-історичному фактажу, авторській концепції проф. Є.П. Бажанова і Н.Є. Бажанової та важливим науковим узагальненням рецензована книга є суттєвим і предметним внеском у розвиток сучасної наукової концепції моделей дипломатії та сучасного політичного світоустрою.

На сторінках 267-269 книги допитливий читач знайде список основних наукових праць авторів цієї наукової розвідки, через ознайомлення з якими зможе продовжити як міжцивілізаційний діалог, так і діалог з авторами.

Хочеться сподіватися, що ця книга стане корисною знахідкою для майбутніх дипломатів і політиків, яким вона й адресована в першу чергу.